KOMENTARAS LRT laidai RADIJO RINGAS

2021.07.16 09:05

LUKIŠKIŲ AIKŠTĖS ĮSTATYMAS – ATŠAUKTI, AR ĮGYVENDINTI?

Seimas pernai birželį priėmė įstatymą, pagal kurį nustatyta, kad Lukiškių aikštė Vilniuje yra pagrindinė reprezentacinė Lietuvos valstybės aikštė su Vyčio monumentu. Tačiau per metus Vyčio statybų planų neatsirado.

Atvirkščiai – Lietuvos Apeliacinis Teismas spalį galutinai nusprendė, kad Lukiškių aikštės memorialo konkurso nugalėtojas yra skulptorius Andrius Labašauskas ir jo paminklas „Laisvės kalva“. Todėl dabar Seime registruotas siūlymas Lukiškių aikštės įstatymą atšaukti.

Reikia ar nereikia Lukiškių aikštės įstatymo?

„LRT RADIJO ringe“ diskutuoja Seimo nariai Eugenijus Gentvilas ir Aušrinė Norkienė, Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos pirmininkas Gvidas Rutkauskas ir Vilniaus meras Remigijus Šimašius. Argumentų tvirtumą vertina menotyrininkė, leidyklos „Lapas“ vadovė Monika Gimbutaitė.

Ved. Liepa Želnienė ir Marius Jokūbaitis.

APIE LAIDĄ. Pirmiausia dėkoju Lietuvos radijui už laidą, leidusią išgirsti dalyvius ir betarpiškai pajusti kas yra kas ir kodėl. Klausant kilo daug klaustukų. Išvadas drąsiai galime daryti. Tą ir aš pabandysiu čia padaryti.

RINGAS - arba kas nugalės. Toks radijo laidos pavadinimas. Ringe ginčijamas tautos rinkto Prezidento įstatymas. Jame neatstovaujami turintys kompetencijas, bet boksuojasi valdininkai ir partijos. Kas nugalės? O kas iš to? Tas ringas tęsiasi jau 30 metų, o rezultato jokio. Kodėl? Tai gal jiems labiau patinka kovos dėl valdžios ringai, nei noras dirbti valstybei, kuri juos maitina?

RINGO TEMA - Lukiškių aikštės įstatymas. Čia tuojau pat kyla klausimas ar įstatymai tam kad juos vykdyti, ar esant ūpui juos kaitalioti? Jei įstatyme yra netikslumų, tai kas dėl to kaltas: ar tai ne tie patys politikai ir valdininkai? Nors apie aikštės problemas esu daug rašęs, toliau pateiksiu trumpą aptariamo dalyko analizę, kad ateityje diskutuojantys nors šiek tiek žinotų apie patį aptariamą dalyką.

AIKŠTĖS TEMA - VYTIS kaip pagrindinis aikštės akcentas. Herbas yra simbolis, kartu ženklas. Turbūt neverta ginčytis, kad jei aikštė valstybės tai VALSTYBĖS HERBAS yra pagrindinis jos simbolis. Po ilgamečių klajonių dėlei to jau seniai sutarta, bet ponui Gentvilui vis dar neaišku. Gal jis mato geresnį? Pati tema buvo puikiai suformuluota dar 1999 metais architektų brolių Nasvyčių paruoštame ir Seimo patvirtintame dokumente dėl Lukiškių aikštės paskirties. Klausant laidos kilo klausimas, jei temos branduolys valstybės

herbas, kodėl ringe nesimato žinančių ir dirbančių heraldikos srityje? Ar čia toks Lietuvos radijo laidos specialus sumanymas? Kodėl per 30 metų, visose diskusijose ir konkursuose heraldikos žinovai nebuvo kviečiami? Čia noriu atkreipti dėmesį, kad mūsų Valstybės herbo vardas VYTIS yra Abiejų tautų respublikos kaimynų lenkų heraldikos dovana. Kitų Europos valstybių herbai vardų neturi. Privalome išsiaiškinti mūsų herbo prasmę. Kodėl reiktų išsiaiškinti? Todėl, kad dalyko nežinojimas sužlugdė daug konkursų ir netikusių, bet daug kainavusiu projektų. Mūsų valstybės herbo figūros prasmė nuo gimimo yra BRANDUS VALDOVAS GEBANTIS APGINTI SAVO ŠALĮ. Jis niekur nelaksto ir nieko nesiveja. Atrodytų, koks skirtumas, laksto, nelaksto, vejasi, nesiveja, bet pažvelgę į buvusių konkursų nesėkmes, negalime nematyti, kad jas lėmė heraldikos nežinojimas. Kitas nesėkmes sąlygojo paminklo žanro nepaisymas. Herbas yra simbolis, kartu ženklas, o įprastas paminklas - raitelis yra konkretaus žuvusio, ar jau mirusio herojaus atminimas. Tokia yra viso pasaulio paminklų raitelių tradicija. Kitą vertus paminklą - raitelį priverstinai tapatinti su valstybės herbu negalime, nes valstybė dar gyva ir jai atminties paminklų statyti nedera. Ją galime pagerbti tik herbo simboliu. O kaip ir kokiu būdu turi spręsti profesionalai. Čia tiktai turiu pastebėti, kad man neteko matyti didelių valstybės herbų paminklų: nei erelių, nei liūtų, nei leopardų.

Pažvelkime, ar vykę KONKURSAI buvo nacionalinio lygmens, ar buvo gerai paruošti, ar teisėti? Apsistosiu tik apie LKM konkursą ir jo laimėtoją. Savaitę iki konkurso paskelbimo buvau iškviestas į ministeriją ir detaliai apklaustas apie mano nuostatas dėl aikštės dalyvaujant viceministrei Gintautei Žemaitytei, patarėjams Viktorui Bachmetjevui ir Janinai Krušinskaitei. Kodėl aš – nežinau, gal todėl, kad daug rašiau ta tema. Sakau apklaustas, nes girdėjau tik klausimus ir jokių komentarų. Po svaitės, konkurso rezultatus paskelbus, kitokių rezultatų ir nelaukiau, bet buvau nustebintas: kodėl laimėjusio projekto tema tik pokario rezistencija, kur kitos kovos dėl valstybės, kuri ir šiandien mūsų namai? Apie projekto kitas savybes kalbėti neverta. Išvada akivaizdi: konkursas neteisėtas, nes turėjome specialiai suformuotą tendencingą konkursą, tendencingą vertinimo komisiją ir keistą, o gal ir nusikalstamą rezultatą. Teisininkai žino įstatymo raidę, bet nepaiso sąžinės, konkurso rengėjų šališkumo ir kompetencijos. Jie žino: kas turi valdžią, tas teisus. Šis konkursas sukėlė tik susipriešinimą ir populistinių ginčų audrą. Apie sugaištą laiką ir KM išleistas lėšas ir kalbėti neverta, Vilniaus savivaldybė jų iššvaistė kur kas daugiau. Čia norėčiau palinkėti „konkurso nugalėtojui“ kolegai Labašinskui: galvokite apie savo kaip profesionalo ateitį.

KOMPETENCIJOS

Apklausų dėl pagrindinio aikštės simbolio išvados akivaizdžios: pagrindinę reprezentacinę valstybės aikštę geriausiai įprasmina valstybės herbas. Kaip ir koks jis turi būti turi spręsti: heraldikos specialistai, architektai ir skulptoriai. Daugiau negu keista, kad ginčai sukasi tik apie pagrindini aikštės simbolį, pamirštant vieningą ARCHITEKTŪRINĮ pačios AIKŠTĖS ANSAMBLĮ. Tai jis privalo nešti pagrindinį emocinį krūvį. Kad imtis darbo pakanka aikštės vardo, idėjos, paskirties formuluočių pateiktų sename Seimo 1999 metų nutarime. Pakankamos ir naujajame įstatyme. Kodėl nedirbame, bet knisamės? Knisliams etikečių neklijuosiu.

PS

Dalis mano straipsnių buvo nutylėti ir be atsakymo. Todėl esu priverstas kuklumą atidėti į šalį. Žmogžudys Stalinas yra pasakęs: nėra žmogaus, nėra problemos. Gyvename demokratinėje valstybėje, bet, mano patirti nutylėjimai yra kažkas panašaus. Manau turįs teisę viešai kalbėti ir rašyti, nes visa Lietuvos valstybės heraldika ir dauguma kitos Lietuvos heraldikos kilo iš mano studijos. Temos pagrindas – herbas. Tema nuo seno man pažįstama ir svarbi. Rašydamas gaišau savo laiką ir jėgas ne tam, kad dėtumės nieko negirdėję, ar mano mintis laikydami niekinėmis. Rašykite, prieštaraukite. Esu atviras diskusijai.

Tikiuosi publikuosite. Priešingu atveju pranešite kodėl. Mano telefonas - 868365806

Arvydas Stanislovas Každailis,

Dailininkas,

Nacionalinės premijos laureatas,

Gedimino ordino riterio kryžiaus laureatas,

Apdovanotas Ženklu už nuopelnus Vilniaus savivaldai Nr. 001,

Zarasų rajono garbės pilietis.